

A média lehetőségei a szexuális erőszakkal kapcsolatos társadalmi tudatosság növelésére: elvek és módszerek

Balogh Lídia (MONA Alapítvány)

KERET
KOALÍCIÓ
A SZEXUÁLIS ERŐSZAK ELLEN

**„Segítségnyújtás a szexuális erőszak áldozatainak:
szakmaközi együttműködés és társadalmi tudatosság”**

c. konferencia

2012. december 10. - Európai Ifjúsági Központ

Vázlat

- A szexuális erőszak megfelelő médiaábrázolásának tétje
- Az áldozatok körültekintő megjelenítése
- Áldozatok, elkövetők és társadalmi feszültségek
- A kisebbségi nők elleni erőszak láthatatlansága
- „Eltűnt fehér nő-szindróma”
- *Esetek*
- KERET Koalíció – **Rendezvények a szexuális erőszak médiareprezentációjáról**
- KERET Koalíció: **Újságíróknak szóló kiadványok**

A szexuális erőszak médiaábrázolásának tétje

A bűncselekmények megfelelő bemutatásához jelentős társadalmi érdek fűződik:

- a megfelelő médiareprezentációtól a közvélemény tudatosságának növekedése várható: ezért *pl. a párkapcsolati erőszakra vonatkozó társadalmi tudatosság érdekében fontos lehet, hogy az áldozatot az elkövetőhöz fűző viszonyról információk kerüljenek nyilvánosságra;*
- a médiatudósításoktól akár preventív hatás, illetve a látencia szintjének csökkenése is remélhető: *a feljelentési hajlandóság növekedését is szolgálhatja az áldozatok biztonságát, integritását és méltóságát szem előtt tartó médiamegközelítés.*

Az áldozatok körültekintő megjelenítése

A körültekintés jelentheti:

- a bűncselekménytípusok és áldozati csoportok differenciált kezelését *(pl. a nemi alapú erőszak stigmatizáló lehet az áldozatra nézve, míg a terrorcselekmények áldozatai esetében ez kevésbé valószínű);*
- a médiaszereplés másodlagosan viktimizáló hatásának kiküszöbölését,
- az áldozat által előre nem látott hatások felmérését *(pl. hogy „az internet nem felejt”);*
- a személyiségi jogok tiszteletben tartását.

Az áldozatok védelmével kapcsolatos médiaetikai szempontok létjogosultsága, fontossága és gyakorlati alkalmazhatósága gyakran képezi szakmai viták tárgyát.

Áldozatok, elkövetők és társadalmi feszültségek

A média különös érdeklődést mutat az olyan - nem tipikus! - esetek iránt, amikor az áldozat „fehér”, az elkövető pedig kisebbségi háttérű.

Megfelelő körültekintés híján az ilyen tudósítások hozzájárulhatnak:

- a faji-etnikai csoportok közötti feszültségek növekedéséhez;
- a kisebbségekkel szembeni előítéletek fokozódásához;
- a társadalmi bűnbakképzéshez.

A kisebbségi nők elleni erőszak láthatatlansága

Interszekcionalitás fogalma:

- annak a jelenségnek az elemzésére szolgál, hogy a bizonyos egyéneket vagy csoportokat egyidejűleg több tulajdonságukkal (pl. nemükkel és etnicitásukkal) összefüggésben sújtó hátrányok nem csak halmozódnak, de a gyakorlatban az egyenlőtlenség különféle vetületei között összefüggések és egymásra hatások is felfedezhetőek.
- megnyilvánul pl. a kisebbségi közösségeken belüli nemi alapú erőszakra vonatkozó társadalmi és politikai megközelítésekben.

Láthatatlan és büntetlen marad a kisebbségi nők elleni erőszak - főként, ha az elkövetők kisebbségi férfiak:

- a társadalmi közvélemény alapvető rasszizmusa és szexizmusa,
- valamint a „monofokális” feminista és antirasszista politikai-aktivista megközelítések együtthatása miatt.

„Eltűnt fehér nő-szindróma”

„Eltűnt fehér nő-szindróma” ('missing white woman syndrome'):

- kiemelt médiafigyelem az eltűnt fehér (fiatal, vonzó, min.középosztálybeli) nők iránt;
- nem fehér, ill. nem középosztálybeli nők eltűnésére alig jut figyelem.

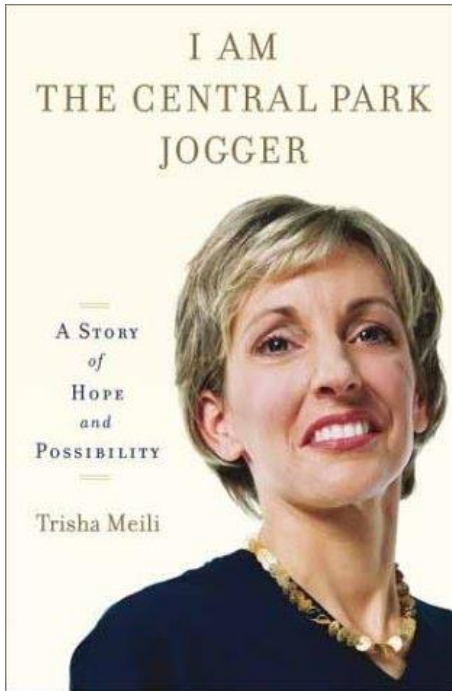
Háttérben feltehetően az áll, hogy:

- a média általában a fehér, középosztálybeli fogyasztók igényeit veszi figyelembe
- ez a szempont a szerkesztőségi gyakorlat során szinte automatikusan érvényesül.
- olyan hírek kerülnek kiemelt helyre, amelyek leginkább megérinthetik a fehér középosztálybeli fogyasztókat.

Jon Stewart (2004) szatirikus „képlete”:

$y = a \text{ család jövedelme} \times (\text{az eltűnt nő csinossága} / \text{bőrszíne})^2 + a \text{ keresés időtartama} \times a \text{ kétségbeesett szülők médiajártassága}^3$ (ahol y = közvetítési idő, percben kifejezve)

A „Central Park-i kocogó” esete

Az USA-ban nagy médiavisszhangot és közfelháborodást kiváltó eset :

- 1989. április 19-én megerőszakoltak és eszméletlenülre vertek egy 28 éves nőt a New York-i Central Parkban, aki az esti órákban kocogni indult;
- áldozat: magasan képzett, felső-középosztálybeli, fehér, Wall Street-i bankár;
- támadók: az elsődleges gyanú szerint fekete tizenévesek (köztük 16 év alattiak).

Kimberlé Crenshaw médiaelemzése („Mapping the Margins”, 1991)

Módszer:

- a sajtóban megjelent eseteket összevetette a releváns időszakban New York-ra és körzetére vonatkozó rendőrségi adatokkal.

Eredmény:

- a legnagyobb figyelmet a konszolidált életvitelű fehér nők ellen színes bőrű férfiak által elkövetett erőszak kapta
- a legkevesebbet pedig a színes bőrű férfiak által színes bőrű nőkön;
- az utóbbi csoportba tartozó esetekről sokszor egyáltalán nem is tudósított sajtó, vagy ha igen, általában csak rövid hírként;
- a Central Park-beli bűncselekmény elkövetésével gyanúsított színes bőrű férfiak bemutatásakor bestialításra utaló szóképeket használtak; nem tartózkodtak a gyanúsítottak (köztük fiatalok) személyes adatainak közzétételétől.

A Bándy Kata-gyilkosság

2012-es, pécsi eset: Bándy Kata eltűnése: a keresés napjai alatt óriási médiaérdeklődés (közösségi média is):

- 25 éves, szőke, csinos nő;
- a történetet különösen érdekessé („krimiszerűvé”) tette, hogy a nő rendőrségi pszichológus volt

A média figyelmét és a társadalmi indulatokat fokozta, amikor néhány nap elteltével megtalálták a fiatal nő holttestét:

- az áldozatot nyilvánvalóan szexuális indíttatásból fojtották meg,
- gyanúsított: társadalom peremén élő, roma.

(Azon a júliusi héten, amikor Bándy Kata halálára fény derült, Győrben egy négygyermekes anyát öltek meg. Az utóbbi eset alig érte el a média ingerküszöbét.)

Tamika Huston esete

Tamika Huston, 2004-ben, USA-ban (Dél-Karolina államban) eltűnt fiatal fekete nő:

- holttestét az eltűnés után több mint 1 évvel találták meg;
- a nagynénje PR-szakemberként sem tudott érdemi publicitást biztosítani az esetnek, ami növelhette volna a keresés hatékonyságát.

A család később alapítványt hozott létre:

„A Tamika Huston Alapítvány az Eltűntekért egy olyan [...] nonprofit szervezet, amelynek célja az eltűnt személyek családjának és barátainak való segítségnyújtás – különös tekintettel azokra az esetekre, amelyek hagyományosan elkerülik a média figyelmét.”

**KERET Koalíció –
Rendezvények a szexuális erőszak
médiareprezentációjáról**

Pódiumbeszélgetés a nők elleni erőszak médiareprezentációjáról
– kommunikáció szakos hallgatók által írt esettanulmányok bemutatása
„NŐK NAPJA – NEM CSAK NŐKNEK!”
c. rendezvény keretében
2011. március 8., Gödör Klub

„NŐK MINT AZ ERŐSZAK ÁLDOZATAI A MÉDIÁBAN”
Pódiumbeszélgetés – újságírók és civil szervezetek munkatársai részvételével
2010. november 26., ELTE Bölcsészettudományi Kar

„SZEXUÁLIS ERŐSZAK A MÉDIÁBAN: TUDATOSSÁG, HITELESSÉG ÉS FELELŐSSÉG”
Gyakorló újságírók számára szervezett szeminárium
2011. szeptember 28. Független Médiaközpont

„SZEXUÁLIS ERŐSZAK A MÉDIÁBAN: TUDATOSSÁG, HITELESSÉG ÉS FELELŐSSÉG”
Kommunikáció szakos hallgatók számára szervezett szeminárium
2011. október 28. ELTE Bölcsészettudományi Kar

**KERET Koalíció:
Újságíróknak szóló kiadványok**

NŐK MINT AZ ERŐSZAK ÁLDOZATAI A MÉDIÁBAN

Álláspontok és esettanulmányok

- *„Nők mint az erőszak áldozatai a médiában”*
Pódiumbeszélgetés (2010. november 26., ELTE BTK), szerkesztett változat
- Kocsis Andrea:
„Papadimitriu Athina drámája” – A nők elleni erőszak médiareprezentációja
- Kormos Nikolett:
A Zsanett-ügy kezdeti szakasza a bulvársajtóban
- Prischetzky Réka:
Damu Roland esete a média tükrében – bűnös vagy áldozat?

Dart Centre Europe: a New York-i székhelyű **Dart Center for Journalism and Trauma**
(Dart Újságírás és Trauma Központ, a Columbia Egyetem része) európai szervezete (<http://dartcenter.org/europe>);
Magyarországi partner: **Független Médiaközpont**

HOGYAN ÍRJUNK A SZEXUÁLIS ERŐSZAKRÓL? **A Dart Centre Europe ajánlásai (fordítás)**

- **Felkészülés és hozzáállás :**

Gondosan válasszuk meg szavainkat! A nemi erőszak vagy támadás nem „szex”. Az ismétlődő zaklatás nem „viszony”. Az erőszaktevés vagy támadás semmiképp nem keverhető össze a normális nemi élettel.

- **Interjúkészítés közben:**

Soha ne mondjuk nekik, hogy tudjuk, mit éreznek, mert ezt nem tudjuk! Inkább fogalmazzunk így: „Megértem, mennyire nehéz lehet ez most önnek.”

- **A feldolgozás :**

Vegyük figyelembe a nyilvános közlés várható hatását. Az újságíróknak minden tőlük telhetőt meg kell tenniük azért, nehogy további zaklatásnak tegyék ki interjúalányaikat vagy megrendítsék a közösségben elfoglalt helyüket.

Argentín Internetes Újságírók a Nem Szexista Tájékoztatásért (PAR)

A NŐK ELLENI ERŐSZAKKAL FOGLALKOZÓ HÍRADÁSOK „TÍZPARANCSOLATA”

(fordítás)

1. A következő kifejezések használata helyénvaló: nők elleni erőszak, nemi alapú erőszak, szexista erőszak.
2. A nemi alapú erőszak egyrészt bűncselekmény; másrészt társadalmi probléma.
3. Szerkesztősegeinkből száműzzük a „szerelemfélézés” kifejezés használatát, amikor olyan emberölési esetekre utalunk, amelyekben a nők nemi alapú bűncselekménynek estek áldozatul.
4. Jelezzük, hogy milyen viselkedésmódok és helyzetek jelentenek kockázatot az erőszakos kapcsolatokban élő nők számára, hogy így jobban felismerhessék helyzetüket.
5. Nem minden esetben tanácsos felfedni az áldozat kilétét.
6. Soha nem próbálunk „igazolást” vagy indokokat keresni (pl. alkohol, kábítószer, viták, féltékenység, a pár szétválása, hűtlenség), amelyek csak elterelik a figyelmet a lényegi tényezőről: az erőszakról.
7. Alapvető fontosságú a források ellenőrzése, különösen a hivatalos forrásoké.
8. Minden esetet a maga egyediségében írunk le, de világítsunk rá a más esetekkel hasonlóságot mutató tényezőkre is.
9. Gondosan válasszuk meg a cikkhez tartozó illusztrációkat és képeket..
10. Mindig szerepeljen egy ingyenesen hívható segélytelefon száma, illetve az áldozatok számára hasznos információ

Elérhetőség:

lidia.balogh@mona-alapitvany.hu